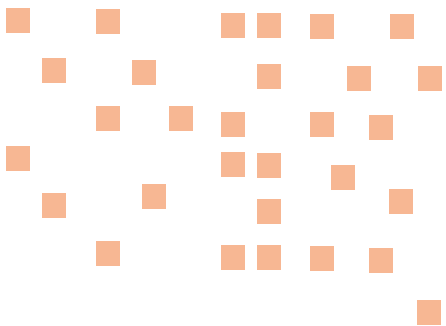

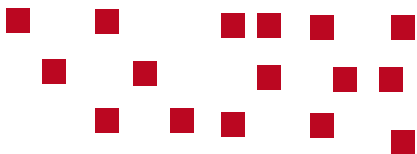
PALESTYNA

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

**Sytuacja bezpieczeństwa i zagrożenia
dla ludności cywilnej**

**DPU-WIKP-424/507/2024
04.10.2024**

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat sytuacji bezpieczeństwa w Autonomii Palestyńskiej

INFORMACJE DEMOGRAFICZNE

Ludność: 3,24 mln na Zachodnim Brzegu (ZB) i 2,14 mln w Strefie Gazy (SG)

Skład etniczny: palestyńscy Arabowie. Dodatkowo na Zachodnim Brzegu żyje około 468,3 tys. izraelskich osadników, a we Wschodniej Jerozolimie jest ich ponad 236,6 tys.

Skład religijny: muzułmanie sunniccy 80-85% na ZB i 98-99% w SG, chrześcijanie (przede wszystkim grecko-prawosławni) 1-2,5% na ZB i <1% w SG, judaizm 12-14% na ZB (wśród żydowskich osadników).^{[1][2]}

USTRÓJ I SYTUACJA POLITYCZNA

USTRÓJ

Na mocy porozumień z Oslo z 1993 r. utworzone zostały Palestyńskie Władze Narodowe (zw. Autonomią Palestyńską) jako pośrednia forma prawno-polityczna, przed zawarciem pełnego porozumienia pokojowego. Siedzibą władz zostało Ramallah (leżące w środkowej części Zachodniego Brzegu, nieco na północ od Jerozolimy), a przyszłe państwo palestyńskie miało przyjąć granice sprzed wojny 1967 r., gdy Izrael zajął Zachodni Brzeg ze Wschodnią Jerozolimą oraz Strefę Gazy.^{[3][4]}

W 1995 r. Tymczasowe Porozumienie (Oslo II) dzieliło ziemię, mające stanowić przyszłe państwo palestyńskie, na trzy części: strefę A, obejmującą większe miasta arabskie Zachodniego Brzegu i Strefę Gazy (w całości od 2005), w której Palestyńczycy sprawują pełnię władzy, zarówno w kwestiach administracyjnych, jak i w sprawach bezpieczeństwa; strefę B – pozostałe osiedla arabskie, z palestyńską administracją oraz służbami czuwającymi nad porządkiem publicznym, ale pod militarną kontrolą Izraela; strefę C – osiedla izraelskie, obszary o znaczeniu strategicznym (m.in. dolina Jordanu) – pozostającą w całości pod kontrolą izraelskiego wojska. Strefy A, B i C obejmowały odpowiednio około 17%, 24% i 59% terytorium Zachodniego Brzegu (por. mapa na stronie Welcome to Palestine^[5]). Izrael

¹ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook, West Bank, 27.09.2024, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/west-bank/>

² CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook, Gaza Strip, 27.09.2024, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/>

³ The Middle East and North Africa 2011, Palestinian Autonomous Areas, Routledge, London/New York 2010

⁴ Encyklopedia PWN, Palestyna. Historia, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Palestyna-Historia;4652975.html>

⁵ Welcome to Palestine, Everything you need to know about Areas A,B and C, 21.07.2017, <https://www.welcometopalestine.com/article/areas-a-b-c-explained-west-bank-israel-gaza-palestine/>

zachował kontrolę nad przepływem osób do i ze strefy A.^{[6][7][8]} Strefy A i B nie są ciągłym terytorium, lecz stanowią 165 „wysp” rozrzuconych w strefie C, co znacznie utrudnia władzom palestyńskim zarządzanie tymi terytoriami.^[9]

Przez wiele lat Izrael odmawiał oficjalnych kontaktów z Organizacją Wyzwolenia Palestyny (OWP), uznając ją za organizację terrorystyczną. Podczas rozpoczętych pod naciskiem ONZ negocjacji w sprawie pokoju na Bliskim Wschodzie na konferencji w Madrycie w październiku 1991 r. Palestyńczyków reprezentowała delegacja Arabów palestyńskich z Izraela w składzie delegacji Jordanii. Zakaz kontaktów z OWP zniesiony został w 1993 r. po dojściu do władzy w Izraelu Icchaka Rabina. W 1993 r. podpisano w Camp David wynegocjowane wcześniej w Norwegii porozumienia z Oslo, w których Izrael i OWP wzajemnie się uznawały, a OWP uzyskała status oficjalnego partnera Izraela w rozmowach pokojowych jako przedstawiciela narodu palestyńskiego. Porozumienia z Oslo stanowiły podstawę późniejszych negocjacji między Izraelem a Palestyńczykami. Podpisana Deklaracja Zasad tworzyła zręby przyszłego państwa palestyńskiego na Zachodnim Brzegu i w Strefie Gazy i przewidywała rozwiązanie w ciągu kolejnych 5 lat kwestii spornych, takich jak m.in. status Jerozolimy, prawo powrotu uchodźców palestyńskich oraz wycofanie oddziałów izraelskich z Zachodniego Brzegu.^{[10][11][12]}

Kolejne rozszerzanie praw i zasięgu Autonomii miało być przedmiotem negocjacji, które podejmowano wielokrotnie, m.in. w 1999 r. w egipskim Szarm asz-Szajch czy w 2007 r. w amerykańskim Annapolis. Próby negocjacji rozbijały się o nieprzejednaną pozycję obu stron w kluczowych kwestiach, a porozumieniu nie sprzyjała również sytuacja w terenie: nasilenie terroryzmu w ramach tzw. Intifady al-Aksa, która wybuchła w 2000 r., czy nieprzerwana rozbudowa osiedli izraelskich na terenach mających stanowić państwo palestyńskie oraz we Wschodniej Jerozolimie.^{[13][14]}

W 2002 r. w odpowiedzi na znaczący wzrost zamachów terrorystycznych Izrael, chcąc zapewnić sobie bezpieczeństwo, rozpoczął budowę muru separacyjnego, który oddziela Zachodni Brzeg od terytoriów właściwego Izraela. 85% trasy muru przebiega trasą inną niż Zielona Linia (granica sprzed 1967 r.), wkraczając bezpośrednio na terytoria Zachodniego Brzegu, przede wszystkim w okolicach izraelskich osiedli i stref przemysłowych. Mur odcina i pozostawia po stronie izraelskiej część terytorium Zachodniego Brzegu (ukończony mur pozostawi po zachodniej stronie ponad 9,4% palestyńskiej ziemi, dotychczas powstało 712 z planowanych 810 km^{[15][16]}). Bariera szatkuje przygraniczne tereny Autonomii (m.in. w rejonie Wielkiej Jerozolimy) i

⁶ The Middle East and North Africa 2011, Palestinian Autonomous Areas, Routledge, London/New York 2010

⁷ Encyklopedia PWN, Palestyna. Historia, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Palestyna-Historia;4652975.html>

⁸ B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories, Planning Policy in the West Bank, 11.11.2017 (z aktualizacją z 06.02.2019), https://www.btselem.org/planning_and_building

⁹ B'Tselem, Acting the Landlord: Israel's Policy in Area C, the West Bank, czerwiec 2013, https://www.btselem.org/publications/summaries/201306_acting_the_landlord

¹⁰ The Middle East and North Africa 2011, Palestinian Autonomous Areas, Routledge, London/New York 2010

¹¹ BBC News, History of Mid-East peace talks, 29.07.2013, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11103745>

¹² Encyclopaedia Britannica, Palestine, <https://www.britannica.com/place/Palestine/International-recognition>

¹³ The Middle East and North Africa 2011, Palestinian Autonomous Areas, Routledge, London/New York 2010

¹⁴ PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Patrycja Sasnal, Konferencja w Annapolis, 30.11.2007, <https://www.pism.pl/index/?id=7501e5d4da87ac39d782741cd794002d>

¹⁵ Office for Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Fact Sheet: Movement and Access in the West Bank, September 2024, 25.09.2024, <https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/fact-sheet-movement-and-access-west-bank-august-2024>

¹⁶ Middle East Monitor, 7 myths about Israel's 'Separation Wall', październik 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20181016-7-myths-about-israels-separation-wall/> oraz Stop the Wall, The Wall, <https://stopthewall.org/the-wall/#the-wall-structure-gates>

stanowi dodatkowe utrudnienie w administrowaniu terenami przez przyszłe państwo palestyńskie.^{[17][18]}

Wielu analityków uznaje, że porozumienia z Oslo okazały się fiaskiem. Coraz częściej kwestionuje się również możliwość realizacji rozwiązania dwupaństwowego. We wrześniu 2016 r. ówczesny sekretarz generalny ONZ Ban Ki-moon, odnosząc się do trwającej okupacji oraz nielegalnej w świetle prawa międzynarodowego budowy i rozbudowy izraelskich osiedli, stwierdził, że rozwiązanie dwupaństwowe ustępuje miejsca jednopaństwowej rzeczywistości.^[19] Na początku lutego 2017 r. Izrael przyjął ustawę legalizującą większość nielegalnych dotychczas osiedli żydowskich na Zachodnim Brzegu – około 4 tys. domów osadników zbudowanych bez zgody władz (nawet tych, które zbudowane zostały na prywatnych ziemiach Palestyńczyków). Sekretarz generalny ONZ Antonio Guterres potępił ten krok, uznając go za sprzeczny z prawem międzynarodowym.^{[20][21]} Wobec takiego stanu rzeczy fakt, że w 2012 r. Palestynie udało się uzyskać status nieczłonkowskiego państwa obserwatora ONZ (przegłosowany w listopadzie 2012 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych) ma jedynie symboliczny wymiar.^[22] Sytuację zaostrzyło dodatkowo przeniesienie w maju 2018 r. ambasady USA z Tel Awiwu do Jerozolimy, co de facto oznacza uznanie jej za stolicę Izraela (podczas gdy jej status miał zostać ustalony dopiero po osiągnięciu przez Izrael i Palestynę ostatecznego porozumienia).^{[23][24]} Niektórzy najwyżsi izraelscy przywódcy otwarcie twierdzą, że nie można dopuścić do powstania państwa palestyńskiego.^[25] Coraz częściej wspominają także o aneksji przynajmniej części Zachodniego Brzegu (na przykład plan Beniamina Netanjahu z 2020 r. zakładał anektowanie 30% obszaru Zachodniego Brzegu, w tym izraelskich osiedli oraz Doliny Jordanu).^[26] Kolejne izraelskie rządy kontynuują i wspierają żydowskie osadnictwo na Zachodnim Brzegu, prowadząc aneksję *de facto*.^{[27][28]} Podobne stanowisko wobec rozwijania osadnictwa ma obecny, powołany pod koniec 2022 r., rząd z Benjaminem Netanjahu jako premierem.^[29]

¹⁷ Wprost, Niepodległa Palestyna rodzi się za murem, 17.12.2012, <https://www.wprost.pl/380859/Niepodlegla-Palestyna-rodzi-sie-za-murem>

¹⁸ B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories, The Separation Barrier, 11.11.2017, https://www.btselem.org/separation_barrier

¹⁹ UN News Service, Two-state solution to Israel-Palestine conflict at risk of giving way to 'one-state reality,' warns Ban, 15.09.2016, <http://www.refworld.org/docid/57d8e65340e.html>

²⁰ UN News Service, Israeli legislation on settlements violates international law, says UN chief Guterres, 07.02.2017, <http://www.refworld.org/docid/589c69f5195.html>

²¹ Gazeta Wyborcza, Kneset legalizuje nielegalne izraelskie osiedla na Zachodnim Brzegu Jordanu, 07.02.2017, <http://wyborcza.pl/7,75248,21343466,kneset-legalizuje-nielegalne-izraelskie-osiedla-na-zachodnim.html>

²² BBC News, Palestinian territories profile, ostatnia aktualizacja strony 08.04.2019, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14630174>

²³ TVP Info, Krwawe protesty przeciwko otwarciu ambasady USA w Jerozolimie. Dziesiątki zabitych, 14.05.2018, <https://www.tvp.info/37203361/krwawe-protesty-przeciwko-otwarciu-ambasady-usa-w-jerozolimie-dziesiatki-zabitych>

²⁴ Gazeta Wyborcza, Stany Zjednoczone uznały Jerozolimę jako stolicę Izraela. Trump przeniesie tam ambasadę, 06.12.2017, <http://wyborcza.pl/7,75399,22745482,trump-chce-przeniesc-ambasade-z-tel-awiwu-do-jerozolimy-dlaczego.html>

²⁵ Rzeczpospolita, Premier Izraela: Powstanie państwa Palestyna byłoby błędem, 15.09.2021, <https://www.rp.pl/polityka/art18921261-premier-izraela-powstanie-panstwa-palestyna-byloby-bledem>

²⁶ BBC News, Explainer: Israel, annexation and the West Bank, 25.06.2020, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-52756427>

²⁷ The Times of Israel, Bennett: Israel won't annex territory or establish Palestinian state on my watch, 21.08.2021, <https://www.timesofisrael.com/bennett-israel-wont-annex-territory-or-establish-palestinian-state-on-my-watch/>

²⁸ France24, Israel announces plans to build 1,300 new West Bank settlement homes, 24.10.2021, <https://www.france24.com/en/middle-east/20211024-israel-announces-plans-to-build-1-300-new-west-bank-settlement-homes>

²⁹ BBC News, Israel PM-elect Netanyahu's deal plans to bolster settlements, 17.11.2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63660566>

Od 2007 r. terytorium Autonomii Palestyńskiej podzielone jest między dwa ośrodki władzy: na Zachodnim Brzegu funkcjonuje gabinet powołany przez Fatah natomiast w Strefie Gazy funkcjonują władze *de facto* powołane przez Hamas.^[30]

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Obszar Autonomii Palestyńskiej jest podzielony na 16 .prowincji (muhafaz): 11 na Zachodnim Brzegu (Nablus, Kalkilija, Tubas, Salfit, Tulkarem, Dżenin, Jerycho i Dolina Jordanu, Ramallah i al-Bira, Betlejem, Hebron i Jerozolima) oraz 5 w Strefie Gazy (Północna Gaza, Gaza, Dajr al-Balah, Chan Junis oraz Rafah).^[31]

Mapa. Podział administracyjny Autonomii Palestyńskiej.^[32]

³⁰ Aljazeera, What is the Palestinian Authority and what is its relationship with Israel?, 11.10.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/11/what-is-the-palestinian-authority-and-how-is-it-viewed-by-palestinians>

³¹ European Council on Foreign Relations, (ECFR), Mapping Palestinian Politics, https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/governorates/

³² Wikipedia, Governorates of Palestine, https://en.wikipedia.org/wiki/Governorates_of_Palestine

STRUKTURA WŁADZY

Głowa państwa. Pierwszym prezydentem Autonomii Palestyńskiej został w 1996 r. przywódca OWP Jasir Arafat, a po jego śmierci w 2004 r., stanowisko objął po wygranej w wyborach w styczniu 2005 r. Mahmud Abbas.^[33]

Mandat Mahmuda Abbasa dobiegł końca w 2009 r., lecz w styczniu 2009 r. prezydent przedłużył go o kolejny rok, tak, by wybory parlamentarne i prezydenckie mogły odbyć się jednocześnie, w 2010 r. W grudniu 2009 r. Centralna Rada OWP przedłużyła jego kadencję bezterminowo.^[34] Mimo że kilkakrotnie zapowiadał przeprowadzenie wyborów, prezydent Abbas nadal pozostaje na stanowisku. Po inauguracji nowego amerykańskiego prezydenta Joe Bidena Mahmud Abbas, chcąc poprawić relacje z USA, zapowiedział w styczniu 2021 r. przeprowadzenie wyborów parlamentarnych i prezydenckich odpowiednio w maju i czerwcu. Jednak pod koniec kwietnia prezydent ponownie odłożył wybory, uzasadniając to obawami, że Izrael nie umożliwi głosowania Palestyńczykom ze Wschodniej Jerozolimy.^{[35][36]} W październiku 2022 r. dwie główne rywalizujące ze sobą frakcje Fatah i Hamas podpisały w Algierze porozumienie w sprawie wyborów (prezydenckich i parlamentarnych), które miały zostać przeprowadzone w ciągu roku od momentu podpisania porozumienia. Od początku panował jednak duży sceptycyzm, co do możliwości dotrzymania tego terminu. Wybory nie zostały do dziś dnia przeprowadzone.^{[37][38]}

Umiarkowany i ugodowy Abbas nie cieszy się takim autorytetem jak jego poprzednik, a władze Autonomii oskarżane są o korupcję, nepotyzm i bezradność wobec trwającego od lat impasu.^[39]

Rząd i premier. Terytorium Autonomii Palestyńskiej podzielone jest między dwa ośrodki władzy: na Zachodnim Brzegu, gdzie funkcjonuje gabinet powołany przez Fatah z Muhammadem Mustafą (który w marcu 2024 r. zastąpił Muhammada Sztaję) na czele, oraz w Strefie Gazy, gdzie od połowy 2007 r. funkcjonują władze *de facto* powołane przez Hamas.^{[40][41]}

Parlament i wybory parlamentarne. Ostatnie wybory do palestyńskiego parlamentu, Rady Legislacyjnej Autonomii Palestyńskiej, odbyły się w styczniu 2006 r. Zwyciężył w nich radykalny islamski ruch Hamas, który powołał nowy rząd z premierem Ismailem Haniją na czele. Przejęcie władzy przez Hamas, uważany za organizację terrorystyczną, spowodowało gwałtowne pogorszenie stosunków Autonomii z Izraelem, USA i UE. Wzrosło również napięcie między Fatahem a Hamasem. Próby

³³ The Middle East and North Africa 2011, Palestinian Autonomous Areas, Routledge, London/New York 2010

³⁴ CNN, Mahmoud Abbas Fast Facts, 19.12.2021, <https://edition.cnn.com/2012/12/04/world/meast/mahmoud-abbas---fast-facts/index.html>

³⁵ Encyclopaedia Britannica, Mahmoud Abbas, 10.04.2022, <https://www.britannica.com/biography/Mahmoud-Abbas>

³⁶ The Jerusalem Post, 17th year of a four-year term; Will Abbas hold Palestinian elections?, 09.01.2021, <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/17th-year-of-a-four-year-term-will-abbas-hold-palestinian-elections-654821>

³⁷ Reuters, Palestinian rivals agree to hold elections but doubts persist, 13.10.2022, <https://www.reuters.com/world/middle-east/palestinian-rivals-agree-elections-end-dispute-doubts-persist-2022-10-13/>

³⁸ Aljazeera, What is the Palestinian Authority and what is its relationship with Israel?, 11.10.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/11/what-is-the-palestinian-authority-and-how-is-it-viewed-by-palestinians>

³⁹ The Times of Israel, Poll shows Hamas leader would defeat Abbas to win Palestinian elections, 18.12.2018, <https://www.timesofisrael.com/poll-shows-hamas-leader-would-defeat-abbas-to-win-palestinian-elections/>

⁴⁰ Aljazeera, What is the Palestinian Authority and what is its relationship with Israel?, 11.10.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/11/what-is-the-palestinian-authority-and-how-is-it-viewed-by-palestinians>

⁴¹ European Council of Foreign Relations (ECFR), Mapping Palestinian Politics, Mohammad Mustafa, https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/mohammad_mustafa/

powołania rządu jedności narodowej zakończyły się niepowodzeniem, a w czerwcu 2007 r. Hamas przejął zbrojnie kontrolę nad Strefą Gazy. Przez kilka lat w Autonomii funkcjonowały dwie administracje: Hamasu w Strefie Gazy i Fatahu na Zachodnim Brzegu. W 2014 r. obie organizacje ogłosiły pojednanie i powołano nowy rząd złożony z technokratów i kierowany przez Ramiego Hamdallaha, który wcześniej był już premierem w rządzie Fatahu na Zachodnim Brzegu. Niezależnie od deklaracji, rządowi Hamdallaha nie udało się przejąć kontroli nad instytucjami publicznymi w Strefie Gazy.^[42] W styczniu 2019 r. rząd Hamdallaha złożył rezygnację, a w kwietniu 2019 r. prezydent zaprzysiął nowy gabinet i premiera, którym został Muhammad Sztaja, lojalista z partii Fatah, co Hamas uznał za cios dla wysiłków na rzecz jedności narodowej.^[43] Nie udało się do dnia dzisiejszego powołać rządu jedności narodowej, a w Autonomii Palestyńskiej nadal utrzymują się dwa ośrodki władzy.

Władze palestyńskie już kilkakrotnie zapowiadały przeprowadzenie nowych wyborów parlamentarnych i prezydenckich.^{[44][45]} Ostatnia data ustalona była na 22 maja 2021 r. (parlamentarne oraz 31 lipca – prezydenckie). Jednakże pod koniec kwietnia, w sytuacji, gdy jasne było, że podzielony na frakcje Fatah nie ma szans na zwycięstwo, prezydent Abbas ponownie przełożył wybory.^[46] Oficjalnym powodem odłożenia wyborów był brak zgody Izraela na przeprowadzenie wyborów we Wschodniej Jerozolimie (Izrael nie wypowiedział się jasno w tej sprawie). Abbas zapowiedział, że odkłada wybory do czasu, gdy zagwarantowana zostanie możliwość udziału w wyborach dla Palestyńczyków ze Wschodniej Jerozolimy.^[47] W październiku 2022 r. po trwających miesiąc negocjacjach obie strony podpisały porozumienie, zgodnie z którym wybory parlamentarne (i prezydenckie) powinny zostać przeprowadzone w ciągu roku od podpisania umowy.^[48] Do dnia dzisiejszego wybory się nie odbyły.

SYSTEM PRAWNY

Na palestyński system prawny składają się tradycyjnie elementy prawa osmańskiego, brytyjskiego, egipskiego i jordańskiego, które uzupełniane są od powstania Autonomii Palestyńskiej o świeższe regulacje dotyczące aktualnych kwestii, nieregulowanych we wcześniejszych kodeksach. Niemniej jednak brak palestyńskiej suwerenności nad całością podlegających autonomii obszarów utrudnia działanie systemu wymiaru sprawiedliwości.^[49]

⁴² BBC News, Palestinian territories profile, ostatnia aktualizacja strony 08.04.2019 <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14630174>

⁴³ Euronews, Palestinian Authority swears in new prime minister, 14.04.2019, <https://www.euronews.com/2019/04/14/palestinian-authority-swears-in-new-prime-minister>

⁴⁴ Middle East Monitor, Why Hamas wants Palestinian elections to be held, 07.01.2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200107-why-hamas-wants-palestinian-elections-to-be-held/>

⁴⁵ Aljazeera, Palestinian factions agree to Abbas election request, 24.11.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/11/palestinian-factions-agree-to-abbas-election-request-191124121755712.html>

⁴⁶ Carnegie Endowment for International Peace, Postponed Palestinian Elections: Causes and Repercussions, 11.05.2021, <https://carnegieendowment.org/sada/84509>

⁴⁷ Reuters, Palestinian leader delays parliamentary and presidential elections, blaming Israel, 30.04.2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/palestinian-elections-delayed-says-president-mahmoud-abbas-2021-04-29/>

⁴⁸ Reuters, Palestinian rivals agree to hold elections but doubts persist, 13.10.2022, <https://www.reuters.com/world/middle-east/palestinian-rivals-agree-to-elections-but-doubts-persist-2022-10-13/>

⁴⁹ CORTEIDH (Corte Interamericana de Derechos Humanos), Rayyes Naser, The Rule of Law and Human Rights within Palestinian National Authority Territories <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r36236.pdf>

KARA ŚMIERCI

Prawo Autonomii Palestyńskiej przewiduje karę śmierci za zdradę stanu (w tym współpracę z Izraelem) oraz poważne przestępstwa, takie jak morderstwo czy handel narkotykami. Zgodnie z palestyńskim prawem przed wykonaniem wyrok powinien zostać zatwierdzony przez prezydenta. Ostatnie zatwierdzone przez prezydenta Abbasa wyroki wydane zostały w 2005 r., a od 2006 r. na Zachodnim Brzegu istnieje moratorium *de facto*. W Strefie Gazy (pod rządami Hamasu) wyroki bywają nadal wykonywane (lecz z naruszeniem zapisu o konieczności potwierdzenia przez prezydenta). Ostatnie wykonane egzekucje miały miejsce w 2022 r., gdy straconych zostało w Gazie 5 osób (po kilkuletniej przerwie, wcześniejsze egzekucje, 6 osób – 3 za współpracę z Izraelem oraz 3 za morderstwo – miały miejsce w 2017 r.).^[50] W 2023 r. w Palestynie wydano co najmniej 27 wyroków śmierci (rok wcześniej było ich 28). W ostatnich latach zauważalna jest pewna tendencja wzrostowa, jeżeli chodzi o liczby orzekanych najwyższych wymiarów kary, co wiąże się z powołaniem w Gazie Najwyższego Komitetu ds. Kryminalnych, który w ramach walki z przestępczością zaczął orzekać surowsze kary.^[51]

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI BEZPIECZEŃSTWA

Konflikt izraelsko-palestyński trwa od momentu powstania państwa Izrael, przybierając różne formy i różne natężenie. Od roku trwa kolejna – najszerzej zakrojona i najkrwawsza od lat – eskalacja zbrojna w Strefie Gazy. Po ataku terrorystycznym przeprowadzonym przez Hamas 7 października 2023 r. na graniczące ze strefą kibuce i odbywający się w okolicy festiwal muzyczny, gdy zginęło około 1200 osób, a ponad 200 zostało wzięte jako zakładnicy, Izrael podjął szeroko zakrojoną interwencję odwetową w Strefie Gazy, deklarując jako cel całkowite zniszczenie Hamasu. Początkowo prowadzony był jedynie ostrzał z powietrza – w ciągu miesiąca od rozpoczęcia działań wojskowych ostrzelanych zostało około 13 tys. celów w całej Strefie Gazy. Po tej początkowej fazie, 27 października, izraelskie wojsko rozpoczęło ofensywę lądową, wkraczając do strefy od północy.^[52] Celem tej ofensywy jest zniszczenie wszelkich struktur Hamasu, a także sieci podziemnych tuneli które stanowią zaplecze organizacji, a w których bombardowania z powietrza nie wyrządziły większych szkód. Działania izraelskich sił zbrojnych są prowadzone na szeroką skalę przy użyciu lotnictwa, artylerii i czołgów.^[53]

Od 7 października 2023 na terytoriach palestyńskich zginęło ponad 44,5 tys. osób.^[54]

⁵⁰ Death Penalty Database, Palestinian Authority, ostatnia aktualizacja strony 04.09.2022, <https://deathpenaltyworldwide.org/database/#/results/country?id=57>

⁵¹ Amnesty International, Amnesty International Report 2022/23; The State of the World's Human Rights; Palestine (State Of) 2022, 27.03.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2089585.html>

⁵² PISM, Operacja lądowa Izraela w Strefie Gazy, 09.11.2023, <https://www.pism.pl/publikacje/operacja-ladowa-izraela-w-stefie-gazy>

⁵³ PAP, Minister obrony Izraela: ofensywa lądowa w Strefie Gazy będzie długa i trudna, 27.10.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/minister-obrony-izraela-ofensywa-ladowa-w-strefie-gazy-bedzie-dluga-i-trudna>

⁵⁴ Armed Conflict Location & Event

Od 24 do 30 listopada 2023 r. trwał rozejm wynegocjowany dzięki mediacji Egiptu i Kataru. Podczas tygodniowego rozejmu dokonano wymiany zakładników i więźniów (Hamas uwolnił 100 zakładników w zamian za zwolnienie 240 Palestyńczyków z więzień w Izraelu). Od początku grudnia 2023 r. działania zbrojne zostały wznowione, a siły Izraela rozpoczęły ponownie ostrzał Strefy Gazy, w tym miasta Gaza.^[55] W kolejnych dniach ostrzał i działania zbrojne zostały rozszerzone dalej na południe, obejmując rejon miasta Chan Junis i Rafah, a izraelski szef sztabu, generał Herzi Halevi zapowiedział, że akcja militarna na południu Strefy Gazy "będzie równie intensywna jak na północy".^[56]

W chwili obecnej trwa intensywny ostrzał izraelski z powietrza, lądu i morza całości terytoriów Strefy Gazy, koncentrując się szczególnie na rejonie obozów dla uchodźców w centralnej części Strefy Gazy. Izraelskie bombardowania z powietrza, lądu i morza są kontynuowane, powodując dalsze ofiary wśród ludności cywilnej, przesiedlenia i zniszczenia infrastruktury cywilnej. Prowadzone są również operacje naziemne, szczególnie w Bejt Hanun i Beit Lahiya, na południe od miasta Gaza, w i wokół obozu dla uchodźców An Nusejrat w Dejr al Balah, Chan Junis i Rafah.^[57]

Trwa również prowadzony nadal przez Hamas ostrzał raketowy w kierunku terytoriów izraelskich. Tylko od 7 października 2023 r. do połowy czerwca 2024 r. do Izraela wystrzelonych zostało 19 tys. rakiet, z czego ogromna większość z terytorium Strefy Gazy (są one przechwytywane przez izraelski system antyrakietowy i nie czynią większych szkód).^[58]

Operacje naziemne i intensywne walki między siłami izraelskimi a palestyńskimi grupami zbrojnymi, obejmujące naloty i ostrzał raketowy, wymierzone również w budynki mieszkalne i infrastrukturę, spowodowały znaczną liczbę ofiar śmiertelnych. Miało to miejsce na obszarach, do których Palestyńczycy przesiedlili się w następstwie rozkazów sił izraelskich o opuszczeniu północnej Strefy Gazy.^[59] Według danych Ministerstwa Zdrowia w Strefie Gazy, tylko w ciągu 4 dni (od popołudnia 26 do 30 września 2024 r.) zginęło 81 Palestyńczyków, a 267 zostało rannych. Od 7 października 2023 r. do 30 września 2024 r. zginęło co najmniej 41 615 Palestyńczyków, a 96 359 zostało rannych.^[60]

Działania wojenne ograniczają się do Strefy Gazy i nie obejmują Zachodniego Brzegu, choć i tam sytuacja uległa zaostrzeniu.

⁵⁵ PAP, Armia izraelska wznowiła działania zbrojne przeciwko Hamasowi, 01.12.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/armia-izraela-wznowila-dzialania-zbrojne-przeciwko-hamasowi>

⁵⁶ TVN24, Izrael "rozszerza operację wojskową" w Strefie Gazy. Akcja na południu będzie "równie intensywna jak na północy", 03.12.2023, <https://tvn24.pl/swiat/strefa-gazy-izraelskie-wojsko-rozpoczelo-operacje-na-poludniu-strefy-gazy-7497459>

⁵⁷ OCHA, Humanitarian Situation Update #224 | Gaza Strip, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

⁵⁸ FDD (Foundation for Defense of Democracies), 19,000 Rockets Launched at Israel Since Hamas's October 7 Atrocities, 11.06.2024, <https://www.fdd.org/analysis/2024/06/11/19000-rockets-launched-at-israel-since-hamass-october-7-atrocities/>

⁵⁹ OCHA, Hostilities in the Gaza Strip and Israel | Flash Update #80, 29.12.2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-80>

⁶⁰ OCHA, Humanitarian Situation Update #224 | Gaza Strip, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

SYTUACJA LUDNOŚCI CYWILNEJ

Jak podaje OCHA od początku wybuchu ostatniego konfliktu w Strefie Gazy 7 października 2023 r. śmierć poniosło tam ponad 41,5 tys. cywilów. Choć ludność cywilna nie jest intencjonalnym celem ataków to masowy ostrzał artyleryjski i z powietrza gęsto zaludnionej, niewielkiej Strefy Gazy pociąga za sobą liczne cywilne ofiary.^[61]

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW ZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

DZIAŁANIA WOJENNE

Ludność cywilna nie jest z założenia celem nalotów i ataków, a władze Izraela, rozpoczynając działania w poszczególnych regionach wzywają mieszkańców do przemieszczenia się w inne miejsce. Jednakże granice niewielkiej terytorialnie Strefy Gazy są zamknięte, a tamtejsza ludność, nie mając możliwości ewakuacji z obszaru walk, przemieszcza się, często wielokrotnie po terenie samej strefy.^[62] Izrael prowadzi ostrzał celów uznanych za powiązane z Hamasem, nie zważając na straty uboczne.^[63] Jak podaje OCHA (powołując się na dane palestyńskiego Ministerstwa Zdrowia), od rozpoczęcia działań zbrojnych w Strefie Gazy śmierć poniosło ponad 41,5 tys. Palestyńczyków, z czego większość stanowią kobiety i dzieci. Ponad 96,6 tys. kolejnych osób odniosło rany. Wiele osób uznanych za zaginionych jest prawdopodobnie pogrzebanych pod gruzami.^{[64][65]}

Tylko w ciągu kilku ostatnich dni (26-30.09.2024 r.) zabitych zostało 81 Palestyńczyków w kilku incydentach, jak np.: 26 września dwoje dzieci i ich rodzice zginęli, a wielu innych zostało rannych w wyniku uderzenia pocisku w dom mieszkalny w Dżabaliji w północnej Gazie. 26 września trzech palestyńskich mężczyzn zginęło, a kolejni zostali ranni w wyniku ostrzału domu w obozie dla uchodźców An-Nusejrat w Dejr al-Balah. 27 września czterech palestyńskich mężczyzn zostało zabitych, a inni odnieśli obrażenia, gdy zostali trafieni w obozie dla uchodźców An-Nusejrat New w Deir al Balah. Również 27 września co najmniej trzech Palestyńczyków, w tym jedna kobieta, zginęło, a czterech innych zostało rannych w wyniku ostrzału domu w rejonie Al-Mawasi w zachodniej części Rafah. Także 27 września co najmniej dwoje dzieci i ich rodzice zginęli, a kolejne osoby zostały ranne w wyniku uderzenia w dom w rejonie An-Naser w północnej części Rafah. 29 września trzech palestyńskich mężczyzn zginęło, a sześciu zostało rannych, gdy pocisk trafił w dom w pobliżu obszaru Asz-Shabija w dzielnicy Ad-Daradž w mieście Gaza.^[66]

⁶¹ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #224 | Gaza Strip, 30.09.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

⁶² TVN24, Izrael "rozszerza operację wojskową" w Strefie Gazy. Akcja na południu będzie "równie intensywna jak na północy", 03.12.2023, <https://tvn24.pl/swiat/strefa-gazy-izraelskie-wojsko-rozpoczelo-operacje-na-poludniu-strefy-gazy-7497459>

⁶³ PISM, Operacja lądowa Izraela w Strefie Gazy, 09.11.2023, <https://www.pism.pl/publikacje/operacja-ladowa-izraela-w-stefie-gazy>

⁶⁴ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #224 | Gaza Strip, 30.09.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

⁶⁵ OCHA, Hostilities in the Gaza Strip and Israel | Flash Update #80, 29.12.2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-80>

⁶⁶ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #224 | Gaza Strip, 30.09.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

Działania wojenne na szeroką skalę ograniczają się do Strefy Gazy i nie obejmują Zachodniego Brzegu.^[67]

DZIAŁANIA ODWETOWE

Choć na Zachodnim Brzegu nie toczą się działania wojenne, które obejmują tylko terytorium Strefy Gazy, to destabilizacja tego obszaru jest wysoka. W najważniejszych miastach izraelska armia i służby regularnie przeprowadzają operacje specjalne (według danych ONZ średnio 700 miesięczne), którym często towarzyszą starcia zbrojne. Dochodzi też do licznych palestyńskich ataków na Izraelczyków, a także aktów przemocy ze strony żydowskich osadników względem Palestyńczyków. W ostatnim okresie następuje tam eskalacja przemocy i wzrost ofiar śmiertelnych (przy czym trend taki dał się zauważyć już od 2022 r.). Najwięcej ofiar wśród tamtejszej ludności palestyńskiej pociągają za sobą operacje przeszukiwania i rajdy przeprowadzane przez izraelskie siły w palestyńskich miejscowościach w odwecie za dokonane przez Palestyńczyków zamachy lub w poszukiwaniu podejrzanych. Jak szacuje OCHA, w 2023 r. na Zachodnim Brzegu śmierć wskutek akcji izraelskich poniosło 458 osób (w Strefie Gazy do momentu wybuchu trwającej obecnie wojny – 34), z czego 422 zginęło od postrzału. Najwięcej ofiar było w obozie w Dżeninie (66), mieście Dżenin (38), Nablusie, (31), obozie Tulkarm (20) oraz obozach Akbat Dżaber, Balata i Nur Szams (po 17).^[68]

Przy czym w ostatnich miesiącach intensywność izraelskich akcji ma tendencję wzrostową. W okresie od 7 października 2023 r. do 30 września 2024 r. na Zachodnim Brzegu zabitych zostało 695 Palestyńczyków, w tym we Wschodniej Jerozolimie. Obejmuje to 678 zabitych przez siły izraelskie oraz 12 – przez izraelskich osadników (w 7 przypadkach nie udało się ustalić, czy sprawcami były siły izraelskie, czy osadnicy). W tym samym okresie 24 Izraelczyków, w tym 16 członków izraelskich sił zbrojnych i sześciu osadników, zostało zabitych przez Palestyńczyków na Zachodnim Brzegu, w tym we Wschodniej Jerozolimie. Z kolei w Izraelu ataki Palestyńczyków z Zachodniego Brzegu doprowadziły do zabicia dziesięciu Izraelczyków i siedmiu palestyńskich sprawców. Tylko w ciągu tygodnia (24 września – 1 października) na Zachodnim Brzegu izraelskie siły zabiły 5 Palestyńczyków.^[69]

W ostatnim czasie największa operacja przeszukiwania miała miejsce w Nablusie w lutym 2023 r. 22 lutego izraelskie wojsko przeprowadziło rajd na Stare Miasto w Nablusie w poszukiwaniu podejrzanego o planowanie ataku na izraelskie cele. Doszło do wymiany ognia i szerszych zamieszek między mieszkańcami miasta a wojskiem, które używało ostrej amunicji i gazu łzawiącego wobec Palestyńczyków rzucających koktajle Mołotowa. W wyniku operacji śmierć poniosło 12 Palestyńczyków (przy czym 10 osób poniosło śmierć na miejscu, a 2 osoby zmarły po kilku dniach wskutek odniesionych ran), a 453 odniosło rany (przy czym, jak podaje OCHA, był to rekordowy pod względem liczby ofiar incydent zarejestrowany przez OCHA od 2005 r.).^{[70][71]}

⁶⁷ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #225 | West Bank, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-225-west-bank>

⁶⁸ OCHA, Palestinian Occupied Territories, Data on casualties, <https://www.ochaopt.org/data/casualties>

⁶⁹ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #225 | West Bank, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-225-west-bank>

⁷⁰ OCHA, Protection of Civilians Report | 14-27 February 2023, 04.03.2023, <https://www.ochaopt.org/poc/14-27-february-2023>

⁷¹ OCHA, Protection of Civilians Report | 28 March – 17 April 2023, 20.04.2023, <https://www.ochaopt.org/poc/28-march-17-april-2023#ftn1>

Od 7 października bardzo nasiliła się również wymierzona w ludność palestyńską przemoc ze strony izraelskich osadników na Zachodnim Brzegu.^[72] Przy czym przemoc ta jest nie tylko tolerowana przez izraelskie państwo, lecz także wspierana.^[73]

SYTUACJA HUMANITARNA W STREFACH KONFLIKTU ZBROJNEGO

Ludność Strefy Gazy, nie mając możliwości opuszczenia regionu konfliktu, narażona jest na skutki prowadzonego ostrzału i walk. Jak podaje OCHA, spośród 2,1-milionowej ludności Strefy Gazy 1,9 mln musiało opuścić swoje domy (z czego wiele osób było przesiedlanych więcej niż jeden raz). 86% ludności strefy zmuszona była opuścić domy na skutek wydanego przez izraelskie wojsko nakazu ewakuacji. Organizacja szacuje, że w wyniku ostrzału z powietrza w strefie zniszczonych zostało co najmniej 70 tys. budynków mieszkalnych. Ostrzałowi podlegają również szpitale czy konwoje z pomocą humanitarną.^[74]

Według Banku Światowego blisko 100% ludności Strefy Gazy żyje obecnie w ubóstwie (w porównaniu z 64% przed rozpoczęciem działań wojennych). Zniszczonych zostało około 68% gruntów ornych, a izraelskie działania zniszczyły ponad milion drzew oliwnych. Poważnie ucierpiał również sektor rybołówczy – zniszczonych zostało 87% kutrów rybackich oraz infrastruktura portowa. W tej sytuacji w strefie jest poważny niedobór żywności, którego nie są w stanie wyrównać organizacje humanitarne. Jak informuje OCHA, dostarczają około 600 tys. posiłków dziennie w całej Strefie Gazy, jednak ponad 1,4 mln ludzi nie otrzymało racji żywnościowych we wrześniu z powodu kurczących się zapasów.^[75]

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW NIEZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

TERRORYZM

Palestyńscy bojownicy posługują się terroryzmem jako metodą walki. W ostatnim czasie jednak dominują ataki dokonywane przez pojedyncze osoby i na niewielką skalę. Obejmują przede wszystkim napady przy użyciu noża, ostrzelanie przy użyciu broni ręcznej, lub atak przy użyciu samochodów. Jak informuje OCHA, w 2023 r. 35 Izraelczyków poniosło śmierć wskutek takich ataków (28 na Zachodnim Brzegu i 7 w Izraelu).^[76] Dla porównania w 2022 r. było takich przypadków 25 (z czego 10 na Zachodnim Brzegu a 15 na terytorium Izraela).^{[77][78]}

⁷² ICG (International Crisis Group), Stemming Israeli Settler Violence at Its Root, 06.09.2024, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena-israel/palestine/246-stemming-israeli-settler-violence>

⁷³ B'Tselem, Settler Violence = State Violence, 21.11.2021, https://www.btselem.org/settler_violence

⁷⁴ OCHA, REPORTED IMPACT SINCE 7 OCTOBER 2023, https://www.ochaopt.org/?_gl=1*1lvbuny*_ga*NTE1NTA0NjlxLjE3MjA1MTQxNDM.*_ga_E60ZNX2F68*MTcyODAxNjI1My42LjAuMTcyODAxNjI1My42MC4wLjA

⁷⁵ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #224 | Gaza Strip, 30.09.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

⁷⁶ OCHA, Palestinian Occupied Territories, Data on casualties, <https://www.ochaopt.org/data/casualties>

⁷⁷ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Protection of Civilians Report 19-April – 9 May 2022, 13.05.2022, <https://www.ochaopt.org/poc/protection-civilians-report-19-april-9-may-2022>

⁷⁸ OCHA, Protection of Civilians Report | 28 March – 17 April 2023, 20.04.2023, <https://www.ochaopt.org/poc/28-march-17-april-2023#ftn1>

Wobec rozwoju sytuacji władze Hamasu zapowiedziały, że ich bojownicy będą uciekać się do terroryzmu. 1 października 2024 r. sześciu Izraelczyków i jeden obcokrajowiec, w tym 17-letnia dziewczyna i dwie kobiety, zostało zabitych, a 16 innych osób zostało rannych w mieście Jaffa w środkowym Izraelu wskutek ataku przeprowadzonego przez dwóch Palestyńczyków przy użyciu noża i broni palnej.^{[79][80]}

POZAPRAWNE EGZEKUCJE, UPROWADZENIA, POGROMY

Izrael stosuje wobec Palestyńczyków pozaprawne egzekucje. Euro-Med Human Rights Monitor informuje o egzekucjach przeprowadzanych ad hoc na osobach uznanych za zagrożenie dla bezpieczeństwa (przy czym nie dotyczy to tylko bojowników, czy aktywistów, lecz również osobistości politycznych). Na Zachodnim Brzegu egzekucje takie są przeprowadzane podczas akcji sił specjalnych, zaś w Strefie Gazy, przy zastosowaniu ostrzału z powietrza. Pozaprawną egzekucję przeprowadzono np. 2 lutego 2022 r., gdy siły specjalne zastrzeliły 3 młodych Palestyńczyków znanych jako zbrojni aktywiści: Adhama Mabrukę, Muahammad Dachila i Aszrafa Mubaslata. Siły specjalne zatrzymały samochód, którym jechali i wystrzeliły do nich ponad 90 kul, po czym wycofały się, pozostawiając zmasakrowane ciała. Euro-Med Human Rights Monitor informuje, że siły izraelskie stosują nieproporcjonalną siłę podczas przeprowadzania takich operacji, przy czym obecność innych osób często nie stanowi przeszkody. Na przykład podczas operacji w Gazie, 6 sierpnia 2022 r. izraelski samolot zrzucił co najmniej 6 bomb na 3-piętrowy budynek z mieszkaniami na wynajem w Rafah, niszcząc całkowicie 7 mieszkań (łącznie z tym wziętym na cel), a w akcji śmierć poniosło 7 osób, w tym kobieta i dziecko, a 35 kolejnych osób zostało rannych, w tym 12 kobiet i 18 dzieci.^[81]

Pod koniec grudnia 2021 r. izraelska armia wprowadziła nowe instrukcje odnośnie używania broni, pozwalając żołnierzom na Zachodnim Brzegu na otwieranie ognia do Palestyńczyków rzucających kamienie czy koktajle Mołotowa. Już przedtem zalecenia odnośnie używania ostrej amunicji były dość liberalne, a nowe instrukcje przyczyniły się do wzrostu liczby ofiar wśród Palestyńczyków.^[82]

Human Rights Watch (HRW) alarmował, że izraelskie władze zachęcają do pozaprawnych egzekucji. Organizacja udokumentowała liczne deklaracje izraelskich ministrów i polityków zachęcających członków sił bezpieczeństwa, by strzelali do palestyńskich napastników „z zamiarem zabicia”. Takie wypowiedzi padały m.in. z ust komendanta policji w Jerozolimie, ministra transportu, ministra obrony czy ministra ds. bezpieczeństwa publicznego. Symboliczny w tym względzie może być również wyrok, jaki orzeczono wobec żołnierza Elora Azarii, który w marcu 2016 r. zastrzelił w Hebronie leżącego na ziemi, unieszkodliwionego, rannego i nieprzytomnego palestyńskiego napastnika (który chwilę wcześniej próbował zaatakować nożem izraelskich żołnierzy). Azarię uznano za winnego morderstwa oraz przekroczenia

⁷⁹ OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update #225 | West Bank, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-225-west-bank>

⁸⁰ The Guardian, Six killed and 10 wounded in shooting and knife attack in Israeli city of Jaffa, 01.10.2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/01/shooting-knife-attack-israeli-seaside-city-of-jaffa>

⁸¹ Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, Pulling the trigger is the first resort; Palestinians killed by Israeli army and settlers in 2022, 14.03.2023, <https://reliefweb.int/attachments/0ee2858d-2cae-4449-8375-69b2bd44d659/EN.pdf>

⁸² Reliefweb, Israel killed five times as many Palestinians in 2022 than it killed in the same period in 2021, 15.04.2022, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/israel-killed-five-times-many-palestinians-2022-it-killed-same>

uprawnień, jednak w 2017 r. sąd wojskowy orzekł wobec niego karę zaledwie 18 miesięcy pozbawienia wolności.^{[83][84]}

PRAWNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY DOTYCZĄCE ZMIANY MIEJSCA POBYTU

PRZEPISY REGULUJĄCE SWOBODĘ PRZEMIESZCZANIA SIĘ

Izrael, powołując się na względy bezpieczeństwa, wprowadza daleko idące ograniczenia swobody poruszania się. Bariera bezpieczeństwa mająca odseparować terytoria palestyńskie od Izraela, przebiega w 85% wewnątrz palestyńskiego terytorium i często odgradza rolników od ich pól oraz izoluje 11 tys. Palestyńczyków po zachodniej (izraelskiej) stronie. Przekraczanie bariery jest możliwe w określonych przez Izrael przypadkach, takich jak praca lub nauka po izraelskiej stronie, leczenie, konieczność stawienia się w sądzie (również dla prawników reprezentujących Palestyńczyków), kult religijny, sytuacje wyjątkowe, np. pogrzeb, ślub, odwiedziny rodziny. Mężczyźni po 55. r.ż. i kobiety po 50. r.ż. nie muszą posiadać drukowanego pozwolenia na przekroczenie muru separacyjnego.^[85]

Strefa Gazy objęta jest blokadą, a przepływ ludzi (podobnie jak i towarów) podlega ścisłym restrykcjom. Pozwolenie na wjazd ze strefy do Izraela wydawane jest tylko w „wyjątkowych przypadkach humanitarnych. Mężczyźni w wieku 12-35 lat mają niewielkie szanse na otrzymanie pozwolenia na wjazd na terytorium Izraela. Liczba osób wjeżdżających z Gazy do Izraela jest ściśle limitowana. Działa tylko 1 przejście graniczne w Erez.^{[86][87]} Natomiast po wybuchu walk w Strefie Gazy przejścia zostały zamknięte (przejście w Rafach zostało dzięki mediacji Kataru tymczasowo otwarte by umożliwić ewakuację 500 obcokrajowców chcących opuścić Gazę oraz 80 rannych).^[88]

OCHA informuje o niemal 600 izraelskich stałych punktach kontrolnych na terytorium Zachodniego Brzegu. Oprócz nich funkcjonują również tymczasowe, „ruchome” (jest ich około 1500). Palestyńczycy nie mogą zbliżyć się do osiedli żydowskich. Blokadę

⁸³ CNN News, Israeli soldier gets 18 months over shooting of wounded Palestinian assailant, 21.02.2017, <http://edition.cnn.com/2017/02/21/middleeast/israel-soldier-elor-azaria-sentence/>

⁸⁴ Onet Wiadomości, HRW: władze Izraela nalegają, by zabijać palestyńskich napastników, 02.01.2017. <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/hrw-wladze-izraela-nalegaja-by-zabijac-palestynskich-napastnikow/b66klqz>

⁸⁵ Australian Department of Foreign Affairs and Trade, Palestinian Territories, 15.03.2017, <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Pages/country-information-reports.aspx>

⁸⁶ Australian Department of Foreign Affairs and Trade, Palestinian Territories, 15.03.2017, <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Pages/country-information-reports.aspx> i HRW, World Report 2019 - Israel and Palestine, 17.01.2019, <https://www.ecoi.net/en/document/2002193.html>

⁸⁷ HRW – Human Rights Watch: World Report 2023 - Israel and Palestine, 12 January 2023 <https://www.ecoi.net/en/document/2085463.html>

⁸⁸ BBC, What is the Rafah crossing and why is it Gaza's lifeline?, 01.11.2023, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67121372>

oraz konieczność omijania osiedli zmusza palestyńskich podróżujących do nakładania drogi i znacznie wydłuża czas dotarcia do pracy, szkół czy szpitali.^{[89][90]}

WEWNĘTRZNI UCHODźCY

Jak szacuje OCHA, w związku z trwającą w Strefie Gazy wojną około 1,9 mln ludzi zmuszonych było uciekać z miejsc zamieszkania (wielu więcej niż jednokrotnie). Najwięcej przesiedlonych koncentruje się w prowincji i mieście Rafah na południu strefy, które jest najgęściej zaludnionym miejscem w regionie (ponad 12 tys. osób na km²). Pomoc humanitarna jest daleko niewystarczająca, a przesiedleńcy pozostają w skrajnie trudnych warunkach, mając bardzo ograniczony dostęp do miejsc nadających się do zamieszkania, opieki medycznej i żywności.^[91]

UCHODźCY W KRAJACH SĄSIEDNICH

W krajach ościennych żyją tysiące palestyńskich uchodźców, którzy opuścili Palestynę na różnych etapach trwania izraelsko-palestyńskiego konfliktu (wielu z nich pozostaje w sytuacji uchodźstwa od 7 dekad). W Jordanii UNRWA zarejestrowała ich 2,3 mln, w Libanie – ponad 470 tys., w Syrii – prawie 570 tys. Jedynie w Jordanii Palestyńczycy (spełniający określone warunki) otrzymali obywatelstwo, w pozostałych krajach żyją jako bezpaństwowcy.^[92]

PODSUMOWANIE

Autonomia Palestyńska zgodnie z porozumieniami z Oslo ma być załącznikiem przyszłego państwa palestyńskiego, jednak od czasu podpisania porozumień na początku lat 1990., nie poczyniono żadnych kroków, które zbliżyłyby do realizacji założonego celu, a wszystkie kwestie sporne między Izraelem a Palestyną pozostają nierozwiązane.

Od 2007 r. na terytoriach palestyńskich funkcjonują dwa odrębne ośrodki władzy: na Zachodnim Brzegu rząd Fatahu, zaś w Strefie Gazy – rząd de facto powołany przez Hamas.

Prawo Autonomii Palestyńskiej przewiduje karę śmierci i kary takie rzeczywiście są orzekane. Na Zachodnim Brzegu od 2006 r. istnieje moratorium *de facto*, natomiast w Strefie Gazy (pod rządami Hamasu) wyroki nadal bywają wykonywane.

Izrael okupuje terytoria Autonomii Palestyńskiej (które same z siebie nie stanowią ciągłości lecz są 165 enklawami, na terytoriach, które w całości kontroluje Izrael) a okupacja wywiera głęboki wpływ na wszystkie aspekty życia Palestyńczyków. Strefa Gazy od połowy 2007 r. poddana jest blokadzie, która bardzo poważnie pogłębia tam kryzys humanitarny. Z kolei na Zachodnim Brzegu okupacja, budowa muru

⁸⁹ HRW – Human Rights Watch: World Report 2023 - Israel and Palestine, 12 January 2023 <https://www.ecoi.net/en/document/2085463.html>

⁹⁰ Australian Department of Foreign Affairs and Trade, Palestinian Territories, 15.03.2017, <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Pages/country-information-reports.aspx>

⁹¹ OCHA, Hostilities in the Gaza Strip and Israel | Flash Update #80, 29.12.2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-80>

⁹² UNRWA, Where We Work, <https://www.unrwa.org/where-we-work>

separacyjnego, blokady dróg, punkty kontrolne utrudniony dostęp do szkół, miejsc pracy, ziemi uprawnej, znacznie utrudniają codzienne funkcjonowanie palestyńskich mieszkańców.

Od 7 października 2023 r., w odwecie za przeprowadzony przez Hamas atak terrorystyczny na kibuce graniczące ze Strefą Gazy, Izrael prowadzi operacje wojskowe (najpierw tylko ostrzał z powietrza, a od 27 października 2023 r. również ofensywę lądową) w Strefie Gazy, deklarując jako cel całkowite zniszczenie Hamasu. Szacuje się, że w działaniach wojennych dotychczas zginęło ponad 41,5 tys. Palestyńczyków, z czego większość stanowią kobiety i dzieci. W Strefie Gazy działania izraelskich sił zbrojnych są prowadzone na szeroką skalę przy użyciu lotnictwa, artylerii i czołgów. W trakcie przeprowadzanych przez wojsko operacji, oprócz celów wyznaczonych przez wojsko, niszczone są obiekty cywilne i ginie wielu cywilów. Działania te stanowią powszechne zagrożenie dla życia ludności cywilnej w Strefie Gazy.

Na Zachodnim Brzegu nie toczą się działania wojenne mogące stanowić powszechne zagrożenie dla życia ludności cywilnej. Jednak również tam sytuacja uległa zaostreniu. Trwają nasilone operacje przeszukiwania i rajdy przeprowadzane przez izraelskie siły w palestyńskich miejscowościach w odwecie za dokonane przez Palestyńczyków zamachy lub w poszukiwaniu podejrzanych. Częstotliwość takich operacji znacznie wzrosła od października 2023 r. Operacje te pociągają za sobą wiele ofiar wśród ludności palestyńskiej. Nasiliła się również przemoc między żydowskimi osadnikami na Zachodnim Brzegu a ludnością palestyńską.

Wojna w Strefie Gazy i związane z nią zniszczenia przyczyniły się do przesiedlenia 1,9 mln ludzi w granicach objętej blokadą strefy (z czego w licznych przypadkach wielokrotnie). Sytuacja humanitarna w strefie jest bardzo trudna, a docierająca tam nieregularnie pomoc dalece niewystarczająca.

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji bezpieczeństwa może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 15 pkt. 3 oraz art. 18 pkt. 1. Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

BIBLIOGRAFIA:

1. Aljazeera, Palestinian factions agree to Abbas election request, 24.11.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/11/palestinian-factions-agree-to-abbas-election-request-191124121755712.html>
2. Aljazeera, What is the Palestinian Authority and what is its relationship with Israel?, 11.10.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/11/what-is-the-palestinian-authority-and-how-is-it-viewed-by-palestinians>
3. AI (Amnesty International), Amnesty International Report 2022/23; The State of the World's Human Rights; Palestine (State Of) 2022, 27.03.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2089585.html>
4. DFAT (Australian Department of Foreign Affairs and Trade), Palestinian Territories, 15.03.2017, <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Pages/country-information-reports.aspx>
5. B'Tselem, Acting the Landlord: Israel's Policy in Area C, the West Bank, czerwiec 2013, https://www.btselem.org/publications/summaries/201306_acting_the_landlord
6. B'Tselem, Settler Violence = State Violence, 21.11.2021, https://www.btselem.org/settler_violence
7. BBC News, Explainer: Israel, annexation and the West Bank, 25.06.2020, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-52756427>
8. BBC News, History of Mid-East peace talks, 29.07.2013, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11103745>
9. BBC News, Israel PM-elect Netanyahu's deal plans to bolster settlements, 17.11.2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63660566>
10. BBC News, Palestinian territories profile, ostatnia aktualizacja strony 08.04.2019, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14630174>
11. BBC News, Palestinian territories profile, ostatnia aktualizacja strony 08.04.2019 <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14630174>
12. BBC, What is the Rafah crossing and why is it Gaza's lifeline?, 01.11.2023, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67121372>
13. Bloomberg, Annex the West Bank? How an Idea Lost Its Taboo in Israel, 13.09.2019, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-09-13/annex-west-bank-how-an-idea-lost-its-taboo-in-israel-quicktake>
14. B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories, Planning Policy in the West Bank, 11.11.2017 (z aktualizacją z 06.02.2019), https://www.btselem.org/planning_and_building
15. B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories, The Separation Barrier, 11.11.2017, https://www.btselem.org/separation_barrier

16. Carnegie Endowment for International Peace, Postponed Palestinian Elections: Causes and Repercussions, 11.05.2021, <https://carnegieendowment.org/sada/84509>
17. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook, Gaza Strip, 27.09.2024, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/>
18. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook, West Bank, 27.09.2024, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/west-bank/>
19. CNN News, Israeli soldier gets 18 months over shooting of wounded Palestinian assailant, 21.02.2017, <https://edition.cnn.com/2017/02/21/middleeast/israel-soldier-elor-azaria-sentence/>
20. CNN, Mahmoud Abbas Fast Facts, 19.12.2021, <https://edition.cnn.com/2012/12/04/world/meast/mahmoud-abbas---fast-facts/index.html>
21. CORTEIDH (Corte Interamericana de Derechos Humanos), Rayyes Naser, The Rule of Law and Human Rights within Palestinian National Authority Territories <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r36236.pdf>
22. Death Penalty Database, Palestinian Authority, ostatnia aktualizacja strony 04.09.2022, <https://deathpenaltyworldwide.org/database///results/country?id=57>
23. Encyclopaedia Britannica, Mahmoud Abbas, 10.04.2022, <https://www.britannica.com/biography/Mahmoud-Abbas>
24. Encyclopaedia Britannica, Palestine, <https://www.britannica.com/place/Palestine/International-recognition>
25. Encyklopedia PWN, Palestyna. Historia, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Palestyna-Historia;4652975.html>
26. Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, Pulling the trigger is the first resort; Palestinians killed by Israeli army and settlers in 2022, 14.03.2023, <https://reliefweb.int/attachments/0ee2858d-2cae-4449-8375-69b2bd44d659/EN.pdf>
27. Euronews, Palestinian Authority swears in new prime minister, 14.04.2019, <https://www.euronews.com/2019/04/14/palestinian-authority-swears-in-new-prime-minister>
28. European Council of Foreign Relations (ECFR), Mapping Palestinian Politics, Mohammad Mustafa, https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/mohammad_mustafa/
29. European Council on Foreign Relations, (ECFR), Mapping Palestinian Politics, https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/governorates/
30. FDD (Foundation for Defense of Democracies), 19,000 Rockets Launched at Israel Since Hamas's October 7 Atrocities, 11.06.2024, <https://www.fdd.org/analysis/2024/06/11/19000-rockets-launched-at-israel-since-hamass-october-7-atrocities/>

31. France24, Israel announces plans to build 1,300 new West Bank settlement homes, 24.10.2021, <https://www.france24.com/en/middle-east/20211024-israel-announces-plans-to-build-1-300-new-west-bank-settlement-homes>
32. Gazeta Wyborcza, Kneset legalizuje nielegalne izraelskie osiedla na Zachodnim Brzegu Jordanu, 07.02.2017, <http://wyborcza.pl/7,75248,21343466,kneset-legalizuje-nielegalne-izraelskie-osiedla-na-zachodnim.html>
33. Gazeta Wyborcza, Stany Zjednoczone uznały Jerozolimę jako stolicę Izraela. Trump przeniesie tam ambasadę, 06.12.2017, <http://wyborcza.pl/7,75399,22745482,trump-chce-przeniesc-ambasade-z-tel-awiwu-do-jerozolimy-dlaczego.html>
34. HRW (Human Rights Watch), World Report 2023 - Israel and Palestine, 12 January 2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2085463.html>
35. ICG (International Crisis Group), Stemming Israeli Settler Violence at Its Root, 06.09.2024, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena-israelpalestine/246-stemming-israeli-settler-violence>
36. Middle East Monitor, 7 myths about Israel's 'Separation Wall', październik 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20181016-7-myths-about-israels-separation-wall/> oraz Stop the Wall, The Wall, <https://stopthewall.org/the-wall/the-wall-structure-gates>
37. Middle East Monitor, Why Hamas wants Palestinian elections to be held, 07.01.2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200107-why-hamas-wants-palestinian-elections-to-be-held/>
38. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update /224 | Gaza Strip, 30.09.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>
39. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update /225 | West Bank, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-225-west-bank>
40. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update /224 | Gaza Strip, 30.09.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>
41. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update /225 | West Bank, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-225-west-bank>
42. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Hostilities in the Gaza Strip and Israel | Flash Update /80, 29.12.2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-80>
43. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Humanitarian Situation Update /224 | Gaza Strip, 02.10.2024, <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-224-gaza-strip>

44. OCHA, Palestinian Occupied Territories, Data on casualties, <https://www.ochaopt.org/data/casualties>
45. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Protection of Civilians Report | 14-27 February 2023, 04.03.2023, <https://www.ochaopt.org/poc/14-27-february-2023>
46. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), Protection of Civilians Report | 28 March – 17 April 2023, 20.04.2023, <https://www.ochaopt.org/poc/28-march-17-april-2023/ftn1>
47. OCHA (Office for Coordination of Humanitarian Affairs), REPORTED IMPACT SINCE 7 OCTOBER 2023, https://www.ochaopt.org/?_gl=1*1lvbuny*_ga*NTE1NTA0NjlxLjE3MjA1MTQxNDM.*_ga_E60ZNX2F68*MTcyODAxNjI1My42LjAuMTcyODAxNjI1My42MC4wLjA
48. Onet Wiadomości, HRW: władze Izraela nalegają, by zabijać palestyńskich napastników, 02.01.2017. <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/hrw-wladze-izraela-nalegaja-by-zabijac-palestynskich-napastnikow/b66klqz>
49. PAP (Polska Agencja Prasowa), Armia izraelska wznowiła działania zbrojne przeciwko Hamasowi, 01.12.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/armia-izraela-wznowila-dzialania-zbrojne-przeciwko-hamasowi>
50. PAP (Polska Agencja Prasowa), Minister obrony Izraela: ofensywa lądowa w Strefie Gazy będzie długa i trudna, 27.10.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/minister-obrony-izraela-ofensywa-ladowa-w-strefie-gazy-bedzie-dluga-i-trudna>
51. PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Patrycja Sasnal, Konferencja w Annapolis, 30.11.2007, <https://www.pism.pl/index/?id=7501e5d4da87ac39d782741cd794002d>
52. PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Operacja lądowa Izraela w Strefie Gazy, 09.11.2023, <https://www.pism.pl/publikacje/operacja-ladowa-izraela-w-stefie-gazy>
53. Reliefweb, Israel killed five times as many Palestinians in 2022 than it killed in the same period in 2021, 15.04.2022, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/israel-killed-five-times-many-palestinians-2022-it-killed-same>
54. Reuters, Palestinian leader delays parliamentary and presidential elections, blaming Israel, 30.04.2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/palestinian-elections-delayed-says-president-mahmoud-abbas-2021-04-29/>
55. Reuters, Palestinian rivals agree to hold elections but doubts persist, 13.10.2022, <https://www.reuters.com/world/middle-east/palestinian-rivals-agree-elections-end-dispute-doubts-persist-2022-10-13/>
56. Rzeczpospolita, Premier Izraela: Powstanie państwa Palestyna byłoby błędem, 15.09.2021, <https://www.rp.pl/polityka/art18921261-premier-izraela-powstanie-panstwa-palestyna-byloby-bledem>

57. The Guardian, Six killed and 10 wounded in shooting and knife attack in Israeli city of Jaffa, 01.10.2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/01/shooting-knife-attack-israeli-seaside-city-of-jaffa>
58. The Jerusalem Post, 17th year of a four-year term; Will Abbas hold Palestinian elections?, 09.01.2021, <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/17th-year-of-a-four-year-term-will-abbas-hold-palestinian-elections-654821>
59. The Middle East and North Africa 2011, Palestinian Autonomous Areas, Routledge, London/New York 2010
60. The Times of Israel, Bennett: Israel won't annex territory or establish Palestinian state on my watch, 21.08.2021, <https://www.timesofisrael.com/bennett-israel-wont-annex-territory-or-establish-palestinian-state-on-my-watch/>
61. The Times of Israel, Poll shows Hamas leader would defeat Abbas to win Palestinian elections, 18.12.2018, <https://www.timesofisrael.com/poll-shows-hamas-leader-would-defeat-abbas-to-win-palestinian-elections/>
62. TVN24, Izrael "rozszerza operację wojskową" w Strefie Gazy. Akcja na południu będzie "równie intensywna jak na północy", 03.12.2023, <https://tvn24.pl/swiat/strefa-gazy-izraelskie-wojsko-rozpoczelo-operacje-na-poludniu-strefy-gazy-7497459>
63. TVP Info, Krwawe protesty przeciwko otwarciu ambasady USA w Jerozolimie. Dziesiątki zabitych, 14.05.2018, <https://www.tvp.info/37203361/krwawe-protesty-przeciwko-otwarciu-ambasady-usa-w-jerolimie-dziesiatki-zabitych>
64. UN News Service, Israeli legislation on settlements violates international law, says UN chief Guterres, 07.02.2017, <https://www.refworld.org/docid/589c69f5195.html>
65. UN News Service, Two-state solution to Israel-Palestine conflict at risk of giving way to 'one-state reality,' warns Ban, 15.09.2016, <https://www.refworld.org/docid/57dbe65340e.html>
66. OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Protection of Civilians Report 19-April – 9 May 2022, 13.05.2022, <https://www.ochaopt.org/poc/protection-civilians-report-19-april-9-may-2022>
67. UNRWA (United Nations Relief and Work Agency for the Palestinian Refugees in the Near East), Where We Work, <https://www.unrwa.org/where-we-work>
68. Welcome to Palestine, Everything you need to know about Areas A,B and C, 21.07.2017, <https://www.welcometopalestine.com/article/areas-a-b-c-explained-west-bank-israel-gaza-palestine/>
69. Wikipedia, Governorates of Palestine, https://en.wikipedia.org/wiki/Governorates_of_Palestine
70. Wprost, Niepodległa Palestyna rodzi się za murem, 17.12.2012, <https://www.wprost.pl/380859/Niepodlegla-Palestyna-rodzi-sie-za-murem>